AED 310 İSTATİSTİK

ÖRNEK UYGULAMA -1

 Bir şirketin yıllık satış miktarı ile satış hasılatı arasındaki ilişki hesaplanmak istenmektedir. Şirketin yıllara göre satış rakamları ve satış hasılatları aşağıdaki gibidir:

	yıl	miktar	hasılat
1	1981	15	135
2	1982	18	163
3	1983	24	233
4	1984	22	241
5	1985	25	263
6	1986	29	293
7	1987	30	341
8	1988	32	326
9	1989	35	363
0	1990	38	415

Adım 1: Verilerin SPSS'e Girilmesi

• Veriler SPSS'e girildikten sonra,

Analyze Correlate menüsüne girilir. Burada 3 seçenek karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan Bivariate menüsü seçilir. (Diğer seçenekler bir sonraki örnekte detaylı olarak anlatılacaktır, bu örnekte sadece Bivariate yöntemi ele alınacaktır.

Adım 1

Analyze Gra	phs Utili	ties	Window	Help
Reports		•	mintal:	#1 1x
Descriptive	Statistics	•	mistell	
Compare M	eans	þ.		
General Lin	ear Model	₽.	1 and the second	1
Correlate		N	Biwana	te
Regression	and the second second	₽	Partial.	us -
Loglinear	E - LOWE	Þ	Distanc	
Classify	1.	Þ	T	
Data Reduc	tion	Þ		
Scale	5	•		
Nonparame	tric Tests	•		
Survival		•		
Multiple Rea	sponse	Þ		

 Açılan diyalog penceresinde, miktar ve hasılat değşkenleri seçilerek Variables kısmına aktarılır. Daha sonra belirtilen işaretler yapılır.

Adım 3. Bivariate Korelasyon Diyalog Penceresi

€ Aij		Variables:	ОК
		be undering	Paste
3	4		Reset
			Cancel
			Help
Correlation Coeffi Pearson	lents Kendall's tau-b	⊏ Spearman	
est of Significant	20	Sales rectains.	
Two-tailed	C One-ta	illed	
les			Ontinan

Adım 3: Bivariate Korelasyon Diyalog Penceresi

 Son olarak da Options butonuna basılarak seçenekler diyalog penceresi açılır. Açılan diyalog penceresinde, Missing Values kısmında Exclude Cases Listwise seçeneği işaretlenir ve sırasıyla Continue ve OK butonlarına basılarak analiz gerçekleştirilir.

Adım 4. Seçenekler Diyalog Penceresi

- Analiz sonucunda elde edilen SPSS çıktısı aşağıda verilmişt.r
- Tablo 1: Korelasyon Analiz Sonuçları

- Andrew Concerns for the second		MIKTAR	HASILAT
MIKTAR	Pearson Correlation	1,000	,987*
	Sig. (2-tailed)	1.000	,000
	N	10	10
HASILAT	Pearson Correlation	,987**	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	10	10

Correlations

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

 Buna göre; yıllık satış miktarı ile yıllık satış hasılatı arasında çok kuvvetli, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Korelasyon katsayısı (r=0,987) olarak hesaplanmıştır. Buna göre satış miktarı arttıkça satış hasılatının da arttığı söylenebilir.

 Bu ilişki, serpilme diyagramı yardımıyla da görülebilir. Şekil 3'te yıllık satış miktarı ile yıllık satış hasılatı arasındaki ilişkiyi gösteren serpilme diyagramı görülmektedir.

 (Serpilme Dyagramı çizmek için SPSS menülerinden Graphs Scatter menüsüne girilir. Daha sonra Simple Define yapılır. Y axis kısmına bağımlı değişken, X axis kısmına bağımsız değişken konulur ve OK butonuna basılır).

Şekil 3. Yıllık Satış Hasılatı Arasındaki İlişkiyi Gösteren Serpilme Diyagram

 Hesaplanan r² değeri de 0,9742 çıkmıştır. (Bu aynı zamanda korelasyon katsayısı 0,987'nin karesidir.) Yani, yıllık satış hasılatındaki değişmlerin %97,42'si yıllık satış miktarındaki değişmelerin %97,422s, satış hasılatındaki değişme tarafından açıklanmaktadır.

 Başka bir deyişle, böyle bir analiz, bize nedensonuç ilişkisini gösterme, sadece değişkenlerin birlikte hangi düzeyde ve yönde değiştikleri konusunda fikir verir.

BIVARIATE YÖNTEMİ

 Bivariate yöntemi, öenm dereceleriyle birlikte Pearson korelasyon katsayısının, Spearman katsayısını ve Kendall'ın Tau-b'sunu hesaplar.

Adım 1. Bivariate Korelasyon Menüsü

Analyze Graphs Utiliti	85	Window Help
Reports	>	BINIE SX
Descriptive Statistics	•	BITCH A
Compare Means	Þ	
General Linear Model	\$	trans.
Correlate	2	Bivariate
Regression	Þ	Partial
Loglinear	•	Distances
Classify		The second second second second second second second second second second second second second second second se
Data Reduction	•	
Scale	Þ	
Nonparametric Tests	•	
Survival	•	[
Multiple Response	₽	

Variables:	ОК
(€) cgitim	Paste
J yas	Reset
	Салсе
	Help
Correlation Coefficients	
Pearson T Kendall's tau-b T Spearman	
Test of Significance	
Two-tailed C One-tailed	
Eles significant and the	Ontione

Adım 2. Korelasyon Diyalog Penceresi

• Adım 2'de **Test of Significance** kısmında **two tailed** ve **one tailed** olamk üzere iki seçenek karşımıza çıkar.

 Two-Tailed: Kurulan hipotez çift yönlüyse, yani H0 (null) hipotezi eşitlik şeklinde Ha (alternatif) hipotez eşit değildir şeklinde ise bu hipotez kullanılır. Örneğin işletme bölümü öğrencilerinin finans not ortalamaları iktisat bölümü öğrencilerinin not ortalamasına eşit midir sorusunun cevabı araştırılmak istenirse kurulacak hipotez şu şekilde olmalıdır.

Ho:
$$\mu_{isletme} = \mu_{iktisat}$$
 ya da $\mu_{isletme} - \mu_{iktisat} = 0$
Ha: $\mu_{isletme} \neq \mu_{iktisat}$ ya da $\mu_{isletme} - \mu_{iktisat} \neq 0$

 One-Tailed: Kurulan hipotez tek yönlüyse, yani H0 (null) hipotezi büyük eşit veya küçük eşit, Ha(alternatif) hipotez küçüktür veya büyüktür şeklinde ise bu hipotez kullanılır. Örneğin işletme bölümü öğrencilerinin finans not ortalamaları iktisat bölümü öğrencilerinin not ortalamasından fazla mıdır sorusunun cevabı araştırılmak istenirse kurulacak hipotez şu şekilde olmalıdır:

Ho: $\mu_{isletme} \leq \mu_{iktisat}$ ya da $\mu_{isletme} - \mu_{iktisat} \leq 0$ Ha: $\mu_{isletme} \geq \mu_{iktisat}$ ya da $\mu_{isletme} - \mu_{iktisat} \geq 0$

- Genellikle değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü belirlerken Two-Tailed kullanılır.
- Daha sonra **Options** butonuna basılarak seçenekler diyalog penceresine geçilir.

Adım 3. Seçenekler Diyalog Penceresi

Statistics	Continue
Cross-product deviations and covariances	Cancel
Missing Values	Help
C Exclude cases pairwise	
Exclude cases listwise	

- **Missing Value** kısmında iki seçenek karşımıza çıkmaktadır.
- **Exclude cases pairwise:** Eksik veri içermeyen değişkenleri dikkate alır.
- Exclude cases listwise: Varolan verileri dikkate alır. (Kullanımı tercih edilir.)

Tablo 3. Bivariate Korelasyon Sonuçları

		GELIR	EGITIM	TECRUBE	VAS
GELIR	Pearson Correlation	1,000	,846*	268	1.50
	Sig. (2-tailed)		,000	.253	858
	N	20	20	20	20
EGITIM	Pearson Correlation	,846**	1,000	107	098
	Sig. (2-tailed)	,000		.654	.680
	N	20	20	20	20
TECRUBE	Pearson Correlation	,268	-,107	1.000	676**
	Sig. (2-tailed)	,253	,654		001
	N	20	20	20	20
YAS	Pearson Correlation	,105	,098	.676**	1.000
	Sig. (2-tailed)	,658	.680	.001	
	N	20	20	20	20

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

- Öncelikle hipotezi kuracak olursak;
- H0= Değişkenler arasında ilişki yoktur.
- Ha= Değişkenler arasında ilişki vardır.

 Korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları belirlenmiştir. Buna göre %5 önem seviyesine göre, 0,05'ten küçük olan değerler ilişkinin olmadığını gösterirken yani H0 hipotezi reddedilirken, 0,05'ten büyük olan değerler değişkenler arasında ilişkinin varlığını yani Ha hipotezinin kabul edildiğini gösterir.

Tablo 3'te asteriks (**) ile işaretlenen rakamlar %1 önem seviyesinde değişkenler arasında korelasyon olduğunu gösterir. Buna göre yıllık gelir ile eğitim arasında 0,846 ile yüksek ve pozitif bir korelasyon, tecrübe ile 0,268 ile zayıf ve pozitif bir korelasyon, yaş ile ise 0,105 ile çok zayıf ve pozitif bir korelasyon olduğu görülmektedir.

 Bu sonuca göre en yüksek korelasyon Gelir ve Eğitim değişkenleri arasındadır. Bunun dışında eğitimin, yaş ve tecrübe değişkenleri ile arasındaki korelasyon katsayılarının düşük olduğu görülmektedir. (Eğitim-tecrübe-0,107, eğitimyaş 0,098). Tecrübe ile yaş arasındaki korelasyon katsayısı ise beklentimize uygun olarak 0,676 gibi bir değerle yüksek çıkmıştır.

KISMİ (PARTIAL) YÖNTEMİ

 Kısmi korelasyon yöntemi, bir ya da daha fazla değişkenin etkilerinin kontrol altına alınarak iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin hesaplanmasını sağlar. Başka bir deyişle, iki değişken arasındaki net ilişki bulunmuş olunur.

Adım 1

Analyze Graphs Utilit	es	Window Help
Reports	Þ.	minter pol
Descriptive Statistics	Þ	11111111111111111111111111111111111111
Compare Means	Þ	
General Linear Model	P.	TIME
Correlate	2	Bivariate
Regression	¥	Partial
Loglinsar	×	Distances
Classify	Þ.	1
Data Reduction	þ.	5
Scale	Þ	14
Nonparametric Tests	þ.	6
Survival	Þ	
Multiple Response	Þ	19

Adım 2

Adım 3. Seçenekler Diyalog Penceresi

Controlling for .. YAS

	GELIR	EGITIM	TECRUBE
GELIR	1,0000	,8441	,2685
	(0)	(17)	(17)
	P= ,	P= ,000	P= ,266
and the second se	3 1 4 -	14	
EGITIM	,8441	1,0000	-,2361
	(17)	(0)	(17)
	P= ,000	P= ,	P= ,331
TECRUBE	,2685	-,2361	1,0000
	(17)	(17)	(0)
	P= ,266	P= ,331	P= ,

Tablo 4. Kısmi (Partial) Korelasyon Sonuçları

 Tablo 4'te bağımsız değişkenlerden yaş değişkeni kontrol altına alınmıştır. Bu kısmi analizin sonucuna göre, eğitim ve gelir arasında pozitif güçlü bir korelasyon (0,844) söz konusudur.

 Eğitim ve gelir arasındaki ilişki, yaş değişkeni kontrol altına alınmadan hesaplandığında (Tablo 3'te) daha yüksekti. (r=0,846) Yaş değişkeni kontrol edildiğinde bu ilişki azalmıştır. (r=0,844)

DISTANCES YÖNTEMİ

 Bu yöntemde değişkenler arasındaki mesafelerin ölçülmesi amaçlanmıştır.
Distances yönteminde istenen, değişkenler arasındaki ilişkinin, korelasyon katsayısının düşük olmasıdır. • Distances diyalog penceresi açıldıktan sonra tüm değişkenler **variables** kısmına aktarılır.

Adım 1. Distances Korelasyon Menüsü

Analyze Graphs Utilit	ties Window Help
Reports	* HIGHER
Descriptive Statistics	
Compare Means	•
General Linear Model	+ H
Correlate	Bivariate
Regression	▶ Partial
Loglinear	Distances
Classify	▶ TI
Data Reduction	▶ 5
Scale	14
Nonparametric Tests	▶ 16
Survival	» [1]
Multiple Response	> 10

• Daha sonra Measure butonuna basılır.

Adım 2. Distance Diyalog Menüsü

Variables:	OK
⊕ gitim	Paste
w tecrune wyas	Reset
	Cance
Contraction of the second	Help
Label Cases by:	-
Compute Distances	Contraction of the
C Between cases	ariables
Measure	
Dissimilarities C Similarities	
Measures Euclidean distance	

linterval:	Euclidean distance	+	Continue	
NAME:	Power: 2 - Rac	nt. [2 <u>v</u>]	Cancel Help	
← Counts:	Chi-square measure	Ľ		
← Binary;	Euclidean distance	<u> </u>		
	Present 1 Abs	ent: 0		
Transform Val	ucs	Transform	Measures	
Standardize:	None 👻	T Absolut	T Absolute values	
	© By variable	🗆 Change	: sign	
	C By case	T Rescal	e to 0-1 range	

Adım 3. Measures Diyalog Penceresi

 Measure kısmındaki üç seçenekten Interval işaretlenerek buradan Euclidean distance kısmı işaretlenir. Transform Values başlığı altında Standardize kısmından None seçilir ve Continue butonuna basılır.

		Cas	ses		
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
20	100.0%	0	.0%	20	100,0%

Case Processing Summary

Proximity Matrix

	Euclidean Distance				
	GELIR	EGITIM	TECRUBE	YAS	
GELIR		62,036	67.887	105,481	
EGITIM	62,036		32,465	147,482	
TECRUBE	67,887	32,465		139,682	
YAS	105,481	147,482	139,682		

This is a dissimilarity matrix

Tablo 5. Distances Yöntemi Sonuçları

 Analiz sonucu elde edilen çıktıya göre yıllık gelirle, eğitim ve tecrübe arasındaki uzaklıklar hemen hemen aynı iken (62,036 ve 67,887), yaş ile daha uzak mesafe (105,481) bulunmaktadir.

 Eğitim ve tecrübe arasında yakın mesafe varken (32,465), yaş değişkeni eğitim değişkenine de (147,482), tecrübe değişkenine de (139,682) uzaktır.

 Bağımsız değişkenlerin mesafelerinin fazla olması onların bağımlı değişkenin açıklama oranlarını düşürmektedir. Daha önceki analizlerde de gördüğümüz gibi yaş değişkeni bağımlı değişkeni (yıllık gelir) en az etkileyen değişkendir.

